

Digital og fysisk formidling av leselyst 2021/2022

Trondheim folkebibliotek i samarbeid med Skaun folkebibliotek og Melhus folkebibliotek søkte midler for et 2-årig prosjekt med oppstart 2021.

Vi valgte å døpe om prosjektet til u:Lest, hovedsakelig for å ha et litt mer fengende navn når vi skulle snakke om det til målgruppa. Prosjektet fikk en litt tung start, da prosjektleder var ute i permisjon og et medlem av prosjektgruppa sluttet i jobben ved Trondheim folkebibliotek, så vi kom ikke i gang med jobben før mars 2021. I løpet av høsten 2021 bytta prosjektet leder, og vi fikk inn to nye grafiske designere som har alternert på å jobbe med prosjektet. Ingen av de som var med på utforminga av søknaden er med i prosjektgruppa.

Korona la store begrensninger på hva vi kunne gjøre. Mulige samarbeidspartnere var nedstengt, eller hadde veldig begrenset tilbud. Bibliotekene fikk mye mindre besøk enn før, både avtalte og drop-ins. Dette var hovedårsaken til at vi ikke tok i mot bevilgningen for år to i prosjektet. Vi så at vi ikke ville få mulighet til å gjennomføre det vi hadde lyst til å prøve ut og at føringer på bruk av pengene også la begrensninger på oss. Dermed ble fokuset lagt på sosiale medier, og ulike formidlingsformer i bibliotekene.

Some

Prosjektet forhørte seg med Medier og kommunikasjon på Byåsen vgs og hvilke plattformer vi ville nå målgruppa best på, og de kom opp med Instagram og Tiktok. Det er disse plattformene vgs-elever bruker mest og de de tror egner seg best til å formidle bøker. Vi tok ganske raskt i bruk Instagram, men Tiktok var en forholdsvis ukjent plattform for flere i prosjektgruppa. Vi brukte litt tid på intern opplæring på begge plattformene, blant annet reposting, når det var lurt å poste innlegg, hva som trendet og lignende. Vi oppdaget etter hvert at på Instagram nådde vi andre bibliotek og bibliotekarer, hovedsaklig voksne. På Tiktok nådde vi flere av brukergruppa, men det føltes som en mer krevende plattform å jobbe på. TikTok er en app som i utgangspunktet er veldig enkel å bruke og som gjør det lettere å redigere videoer uten å måtte bruke ekstra apper. Man får mye gratis ved å bruke TikToks sine redigeringsmuligheter. Det tidkrevende er å henge med på trendene, men dersom man klarer dette kan man også "ri på bølgen" og få mye rekkevidde og engasjement uten for mye jobbing. Det krever imidlertid at man arbeider effektivt og bruker trenden før den har nådd sitt høydepunkt. Det er mye interne trender og lyder som kun gir mening dersom man jevnlig benytter seg av TikTok.

Vi fikk knyttet til oss noen ungdommer som tok over publiseringen for oss, og merket at de traff bedre på målgruppe, trender og fikk mange flere likes og kommentarer på sine innlegg enn hva vi klarte. Tilsammen har det vært 7 ungdommer som har vært tilknyttet og lønnet av prosjektet for å publisere for oss, hovedsakelig på Tiktok. Vi har også fått hjelp av ungdommer i praksis, arbeidsuke og sommerjobb. Dette har vært viktig for å få opp interessen for våre innlegg, vi ser at det er de innleggene som ungdommer selv publisere som får flest visninger, likes og kommentarer.

Statistikk

pr desember 2022	Instagram	Tiktok
Antall følgere	248	748
Antall innlegg	114	723
likes		21.7K

De fleste følgerne på Tiktok er jenter (92%) mellom 18-24 år (55%)

Det hadde vært nyttig for prosjektgruppa om vi kunne brukt prosjektmidler til f.eks. kompetanseheving i forbindelse med strategisk bruk av sosiale medier. Ungdom er på SoMe, og det kreves mye jobb å komme på fypen deres. Noe vi kunne ha brukt kortere tid på dersom vi hadde fått grundigere innføring i bruk av algoritmer og verktøy på de ulike plattformene.

Boksamlingene

Kultursenteret ISAK er en del av Kulturenheten i Trondheim kommune og er et kultursenter for ungdom mellom 16-25 år som vil utøve, produsere eller oppleve kultur. De har en veldig godt besøkt kafe, og i gangen utenfor der fikk vi disponere noen bokhyller. Vi plasserte ut et pop-up bibliotek med ulike bøker for å vise bredde og variasjon, og med plakater som informerte om prosjektet og henviste til Instagram og Tiktok. Bøkene sto der 3 måneder, og da vi henta de igjen manglet det tre stk - vi hadde vel egentlig håpa på mer. Det er vanskelig å måle bruk av bøkene når vi ikke er tilstede og kan observere, men ifølge de som jobber på ISAK var det mange som så på hylla og brukte bøkene på kafeen, men ikke så mange som tok med seg hjem.

Chappa kulturhus ligger i kjelleren på Charlottenlundhallen, og er et gratis kultur- og fritidstilbud for ungdom fra 8. trinn - 17 år. Der satte vi også opp et pop-up bibliotek med bøker, tegneserier og faglitteratur. På grunn av korona var det påmelding til ungdomsklubben, og mye mindre besøk en vanlig. De ungdommene som klubblederen forventet ville komme og like bøkene har ikke vært der så mye. De voksne på klubben har prøvd å dra inn ungdommer i bokprat, men som hun sa: "det er mest gamerne som har vært her..."

Caos kulturhus ligger på Byåsen, og er et gratis kultur- og fritidstilbud for ungdom fra 8. trinn-17 år. Vi tok kontakt med Caos med spørsmål om de ønsket et pop-up-bibliotek for ungdommene. Dette var de interessert i, men poengterte at de kun ønsket kortere tekster og tegneserier, da de tidligere hadde hatt pop-up-bibliotek med lengre tekster som romaner, noe som ikke hadde fungert særlig godt. Da vi satte opp utstillingen var vi nøye med å fronte bøkene og gjøre utstillingen fristende. Vi byttet ut bøkene etter ca. 4 uker. Tilbakemeldingen fra Caos var at et pop-up-bibliotek med kortere tekster og tegneserier fungerte veldig godt, og at ungdommene ofte hadde lest i bøkene som stod utstilt.

Melhus bibliotek satte ut bøker på ungdomstorget, men bøkene ble stuet bort igjen pga korona. Vanskelig å få til noe stabilt samarbeid pga mye sykdom/sykemelding.

“props”

Vi fikk god hjelp av de grafiske designere som har vært tilknyttet prosjektet med å lage bokmerker med sitater fra kjente bøker og qr-koder til prosjektets instagram og tiktok. Disse er visuelt fengende, og lette å dele ut med bøkene, legge fram i hyllene og plukke med seg for ungdommene. En enkel, men effektiv måte å dele informasjon om prosjektets sosiale medier på.

Trøndelag fylke startet opp med Libby i 2021, og det er en fin mulighet for å få tak i en del av den meste etterspurte litteraturen for prosjektets målgruppe. Det har vært satsset på å kjøpe inn bøker kjent fra bookTok, og vi reklamerte for denne tjenesten ut til prosjektets målgruppe. Vi fikk også trykket opp plakater som ble hengt opp der vi hadde eksterne boksamlinger, og ellers inne i biblioteklokalene.

Klassebesøk med bokpresentasjoner

Alle bibliotekene har så langt det har vært mulig tatt i mot skoleklasser, men korona la selvfølgelig en demper på besøket i en stor del av prosjektperioden.

Vi har brukt prosjektperioden til å teste ut ulike formidlingsformer, samarbeid om formidlinger og delt erfaringer på tvers av bibliotekene.

Byåsen bibliotek er et kombinasjonsbibliotek med Byåsen videregående skole. De har tatt imot skoleklasser for bokpratere og i forkant av disse bokpratene har elevene fått utdelt et skjema hvor det er bilde av forsiden på alle bøkene som skal presenteres i løpet av bokpratene. Elevene har blitt bedt om å sette en strek ved den boka de fikk mest lyst til å lese. Vi i uLest har hatt en tese om at den første boka i presentasjons- rekkefølgen trolig har en klar fordel for å bli valgt, kun i egenskap av å være den første som blir presentert. Denne tesen har delvis blitt bekreftet ved å se på hvilke bøker elevene har valgt som den boka de fikk mest lyst til å lese, og se valgene i sammenheng med hvor i presentasjonen boka ble presentert.

Vi prøvde også ut å ha bokpratere der det ble lest høyt fra halvparten av bøkene, og kun fortalte om boka (uten høytlesing) fra den andre halvparten av bøkene. Vi ønsket å se om det er en tendens til at elevene velger bøker der det blir lest et utdrag høyt fra boka, eller om det å fortelle om boka kan være mer fristende. Av de bokpratene vi har hatt dette opplegget på er det en tendens til at elevene velger bøkene vi forteller om, motsatt av hva vi trodde kom til å skje. Samme har vi sett der vi har laget bord med bøker i samme genre, f.eks krim eller kjærlighet. Disse bøkene blir bladd i, men elevene velger å låne med seg bøker som har blitt presentert.

Vi prøvde også ut speedformidling av bøker, der elevene beveget seg mellom poster der de i 10 minutter ble presentert for ulike typer bøker, ulike genrer og medier før de måtte gå videre til neste post. Så at det også der ble lånt mest fra de postene de var først innom, og at elevene fort mista litt konsentrasjonen når det ble for mye.

Skaun bibliotek er samlokalisert med Skaun ungdomsskole i Bautaen kulturhus Det er et relativt nytt bygg som ble åpnet sent i 2019. Vi har derfor ikke hatt så lang drift på det nye

bygget før vi ble rammet av pandemien. Nedstengninger og maks antall personer har påvirket bibliotekbesøkene, og derfor har mange lærere opplevd et bibliotekbesøk som problematisk og krevende.

Grunnet lite utlån og, til tider, umotiverte bibliotekbesøk, valgte de og skolebibliotekaren ved Skaun ungdomsskole å eksperimentere med det typiske klassebesøket. De har tidligere hatt problemer i enkelte klasser med umotiverte elever som ikke er interesserte i å låne bøker, og som heller har benyttet bibliotekbesøket som en fritime. Enkelte av lærerne har også opplevd bibliotekbesøkene som ekstraarbeid ettersom noen elever stikker av og gjemmer seg.

Skaun bibliotek har allerede laget temahyller i andre etasje for å gjøre ungdomsavdelingen mer tilgjengelig og forståelig for ungdommer som ikke nødvendigvis vet hva de skal lete etter eller hva de har lyst til å lese. Per dags dato har de 9 temahyller som er godt merket med fargekoder og plakater. Som en videreføring av dette prosjektet valgte de å presentere temahyllene på klassebesøk til niende trinn. De laget et powerpoint-presentasjon med en introduksjon av hver enkelt temahylle og bilder av bøker som representerte de ulike hyllene. I tillegg hadde de med seg et bokdepot på 130 bøker. Disse sorterte de etter temahylle og laget en stor utstilling med plakater på et ubrukt klasserom. Etter presentasjonen tok de med seg hele klassen inn på rommet med bøker og elevene fikk fritt velge fra de ulike temaene.

Tidligere har de delt opp klassen i grupper før bibliotekbesøk ettersom det blir for uorganisert med 30 elever. De har opplevd at ungdommer gjemmer seg, ikke leter etter bøker de kan lese og flere går uten å i det hele tatt se på en bok. I tillegg blir det vanskelig å se alle og svare på alle spørsmål før tiden gikk ut og neste gruppe kom. En slik oppdeling av klassene medfører at læreren må være igjen på klasserommet og på grunn av de nye digitale læreverkene er det vanskelig for læreren ettersom hen må undervise (og ikke bare la elevene holde på med selvstudie).

De ble positivt overrasket ved klassebesøket med bokdepot da alle elevene gikk rundt de ulike utstillingene og faktisk snakket om bøkene. Bokdepotet besto av både nyere og eldre bøker og vi hadde med et stort utvalg som skulle passe til både gode lesere og umotiverte lesere. De fikk positive tilbakemeldinger fra den ene læreren som tidligere har vegret seg for klassebesøk ettersom hen har en litt krevende klasse med umotiverte lesere. De brukte 60 minutter på to klasser, så det er mer tidseffektivt enn tidligere besøk. De hadde to klasser (med litt fravær) på 20 og 25 elever, og kun én elev gikk tilbake uten å ha lånt seg bok. Den mest populære temahyllen var «Quick Reads» og de presenterte hyllen som bøkernes svar på actionkomedier: fulle av spenning, en lett og ofte humoristisk tone som går fort å lese.

Den nye måten vi organiserte klassebesøket på medfører imidlertid at vi i biblioteket ikke like lett kan finne bøker som passer til eksakte henvendelser, men vi hadde på forhånd sendt ut spørsmål til lærerne om det var noe spesielt klassen ønsket. Fremtidige klassebesøk kan dra nytte av en undersøkelse på forhånd hvor vi sender ut skjema med en liste over interesser som elevene kan krysse av med.

Kategorisering av samlinga

Skaun folkebibliotek og Moholt bydelsbibliotek valgte å prøve ut en annen oppstilling av ungdomsbøkene. Dette ble satt i gang som et forsøk på å gjøre det lettere for ungdom å finne frem i de nokså kaotiske ungdomshyllene hvor sjangre og tema var blandet. Erfaring

viser at ungdom ikke har et forhold til bøker kategorisert etter alfabet og i stor grad ikke var opplyst om hva de ulike forfatterne skrev om og hvilken stil de benyttet.

I tillegg har man begrenset tid når man skal anbefale til ungdommer og vi kan miste interessen deres dersom vi må lete for lenge i hyllene.

For å skille bøkene har vi både benyttet oss av emneknagger i biblioteksystemene Quria og Bibliofil, men vi har også skumlest smussomslaget og funnet boklister fra andre biblioteker (f.eks. Deichman). Flere av bøkene omhandler flere temaer og har kunnet passe inn i andre hyller, men vi har fremfor alt hatt stor fokus på LESEREN i denne utvelgelsen: Hvilken leser er det som vil låne denne boken? Dette spørsmålet har hatt stor innvirkning på hvilken hylle de ulike bøkene har havnet i.

Moholt	Skaun
Quickreads	Quick Reads
Feelgood	Feelgood
Det vanskelige livet	Livet skjer (som het "Psykisk helse" først - deretter "Det vanskelige livet"). Vi byttet navn fordi vi følte at tittelen kunne skremme noen fra å låne. At det ble flaut å låne bøker om psykisk helse og at andre skulle se det.
LHBTIQ+	LHBT+
Grøss / spenning	Grøss & thriller
	Krig og nød
	Samfunnskritikk
	Ung voksen
	Spenning
	Kropp & helse

Moholt:

Dessverre, grunnet pandemien, har vi nesten ikke hatt klassebesøk fra ungdomsskolen, og dermed veldig få ungdom innom. Vi har derfor ikke egentlig fått testet ut effekten av det. Så her er det ikke så mye å meddele.

Men kolleger som i utgangspunktet var negative til inndeling, syntes det var trist når merkingen ble tatt bort igjen.

Skaun:

Vi lagde i første omgang seks temahyller med 1) grøss & thriller, 2) spenning, 3) Krig og nød, 4) LHBT+, 5) Psykisk helse 6) en grønn hylle uten navn. Vi hadde en del klassebesøk rett etter inndelingen hvor vi i forkant av besøket var innom klasserommet og forklarte de nye temahyllene. Vi opplevde at de mest umotiverte leserne fant litt lettere frem i biblioteket og at mange av de svake leserne gikk til den grønne hylla (som i etterkant har fått navnet

Quickreads). Vi opplevde også at bibliotekbesøket ble mindre kaotisk ettersom elevene fant lettere frem og det ble lettere å veilede den enkelte eleven på en kjapp og effektiv måte. Disse opplevelsene førte til at vi også sorterte de resterende bøkene inn i temahyller. Etter at vi startet med temahyllene har vi lagt merke til at færre elever går tomhendte fra et klassebesøk. Lærerne er veldig takknemlige for den nye ordningen og føler at klassebesøk er litt mer overkommelig nå enn før.

Vi har stort sett fått veldig positive tilbakemeldinger og har lagt merke til at elever finner frem lettere på biblioteket. Det er lettere å veilede elever kjapt, for man kan fort miste oppmerksomheten til ungdom dersom man bruker for lang tid. De mest populære hyllene er Feelgood og Quick Reads. I tillegg har vi oppdaget at bøker som tidligere var vanskelig å låne ut (f.eks. pga. av omslaget på boka eller vag oppsummering på baksiden av boka), plutselig har fått nytt liv.

Temahyllene krever imidlertid en tilgjengelig søke-PC i nærheten dersom man skal lete etter én spesifikk bok. Vi på Skaun folkebibliotek har i hvert fall diskutert dette nøye med tanke på at det blir vanskeligere å finne frem til én spesifikk bok for lånere med tilgang til meråpent bibliotek. Grunnen til at vi har valgt å fortsette med temainndelingen er at det er flere umotiverte/svake lesere som trenger mye hjelp til å finne bøker enn det er voksne som skal finne frem til den ene boka. Vi ønsker at biblioteket skal være en plass der ungdom kan finne den boka som fanger og som de kanskje trenger. Vi ønsker at ungdom skal kunne finne frem til bøker som skaper gjenkjennelse, sterke følelser eller som kan fungere som en virkelighetsflukt.

Utstillinger

En god del av prosjektperioden har jo vært preget av korona og mye mindre besøk på bibliotekene enn normalt. Vi har testet ut ulike utstillinger, plasseringer og tema, men en konkret måling av hvor mange bøker som har blitt lånt og av hvem har ikke alltid vært like enkelt.

Moholt bibliotek har også hatt en hylle satt av til utstillinger laget av ungdom som har lørdagsvakter på biblioteket. Det er da henholdsvis en på 15 og en på 19 som har satt opp utstillinger. Utstillingstemaene har ofte vært inspirert av BookTok og goodreads, og inkluderer blant annet: bøker du burde lese, faktisk gode bøker, saphisk litteratur, emosjonell berg og dalbane, chefs kiss og historiske romaner.

Biblioteket på Byåsen har hatt temautstillinger jevnlig i prosjektperioden, og har hatt mye besøk av elever ved Byåsen videregående som biblioteket er samlokalisert med. Elevene sa de opplevde bøkene som mer fristende når de var stilt ut under ulike tema, og mange opplevde det som lettere å finne noe de hadde lyst til å lese, når de først kunne peile seg inn på et tema de fant interessant.

Hovedbiblioteket i sentrum i Trondheim er på tre etasjer, der avdeling for ungdom er samlokalisert med barneavdelinga i 1. etg og voksenavdelinga er i 2. etg. Vi har testet ut å bruke samme utstilling på voksenavdeling og på ungdomsavdeling, med likt tema og mye de samme bøkene. Vi satte også opp utstillinger i ungdomsavdelinga basert på temahyllene som Moholt og Skaun bibliotek har opprettet. Quicread og Det vanskelige livet var de

utstillingene det ble plukka mest bøker fra i den perioden de sto, men også på dette biblioteket har det vært lite ungdommer innom i perioden utstillingene sto.

Melhus bibliotek har hatt ukesturnus med utstillinger av aktuelle temaer og medier.

Alle bibliotekene har hatt mye mindre besøk av ungdommer i prosjektperioden enn vanlig, og dette påvirker jo også utlånet av bøker.

Konklusjon

Det har for oss i prosjektgruppa vært spennende å samarbeide på tvers av avdelinger og kommuner. Vi har høstet erfaringer fra hverandre og blitt inspirert til å prøve ut nye ting på våre egne bibliotek. Ulik demografi, ulike biblioteksbygg, ulike samlinger både når det gjelder størrelse og enkeltmedier, forskjell på budsjett, antall kollegaer og åpningstider har ført til at ikke alt har vært mulig å prøve ut på alle bibliotek. Felles opplevelse er at korona endret bruken av biblioteket i en stor del av prosjektperioden, og litt ulik oppfatning om vi nå er tilbake til "før-korona"-tider.

Vi har fått prøvd ut ulike former for formidling som vi nok kommer til å ta med oss videre nå som vi gradvis er på vei tilbake til "normal" drift igjen.

Vi har nok ikke nådd så bredt ut som vi i utgangspunktet ønsket, men vi har skapt et fellesskap for bokinteresserte jenter som har driftet, og vil fortsette med å publisere på Tiktok-kontoen til prosjektet. Disse jentene sier selv at det føles "digg" å være positive påvirkere, de liker å se at bøkene de presenterer blir lånt, og det er stas med kommentarer og likes på postene de publiserer. For deres egen del sier de at deres lesehorisont har blitt utvidet, og at de gjennom prosjektet har blitt mer kjent med nye typer litteratur.